

Набільська К.Г.

Харківський національний університет внутрішніх справ

nabil.k.29.11@gmail.com

м. Кам'янець – Подільський

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВЕ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ДЕРЖАВОЮ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ?

Коли я замислююся над відносинами людини та влади перше, що спадає на думку це: «держава існує для людини, а не навпаки». І це має суттєве значення не тільки для мене, але й для кожного громадянина, адже як зазначено в головному Законі України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Тому в центрі будь-якого розслідування чи судового процесу має стояти захист особи, її прав та свобод. Але нажаль, іноді саме та система, яка повинна захищати людину, іноді стає джерелом несправедливості.

Конституція України чітко зазначає, що «кожен має право на відшкодування шкоди». Я не можу не погодитися з цим твердженням, адже як було вказано вище, саме людина є найвищою цінністю. Водночас шлях від проголошеного в Основному Законі права до його фактичної реалізації в межах кримінальної юстиції часто є тернистим. Особливо дискусійним є аспект відповідальності самої держави за помилки або правомірні обмеження прав людини під час розслідування. Це змушує мене замислитися над сутністю та доступністю мого права на справедливе відшкодування шкоди державою в контексті кримінального провадження. Бо коли людина опиняється в ситуації, де державні органи припускаються помилки у своїх рішеннях, питання «Чи маю я право?» стає актуальним.

Хоча на законодавчому рівні поняття «шкода» не визначено, під даним поняттям ми розуміємо зменшення або знищення майнових благ, або зниження особистих немайнових благ потерпілої від кримінального правопорушення особи. Дані блага це не завжди те, що можна потримати в руках чи порухувати. Вони суттєво різняться між собою. Майнова шкода це пошкоджені речі, втрачений заробіток або додаткові витрати. Фізична шкода – фізичний біль, розлади здоров'я. В свою чергу моральна шкода це психічні страждання, приниження честі і гідності. На мою думку, останній вид шкоди є найскладнішим видом, так як часто залишається непоміченим, а правильно аргументувати завдання даної шкоди досить складно для пересічного громадянина.

Суспільство часто нав'язує нам стереотип, що проявляти емоції або плакати – це ознака слабкості. Але це нісенітниця. Те, що людина не кричить про свій біль, не означає, що вона не страждає. Будь-яке незаконне втручання в життя з боку тих, хто має владу, неминуче викликає хвилю негативних емоцій. Щоб оцінити цю глибину страждань об'єктивно, часто використовують судово-психологічну експертизу, яка допомагає перетворити невидимий біль на доказ.

Право на відшкодування в кримінальному провадженні виникає не просто так, а як наслідок конкретних системних помилок. Держава бере на себе відповідальність за рішення, дії чи бездіяльність органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду. Право на компенсацію виникає у випадках незаконного

засудження або повідомлення про підозру; незаконного тримання під вартою чи приниження гідності внаслідок проведення обшуку; незаконного накладення арешту на майно або відсторонення від роботи; незаконного застосування штрафів чи конфіскація майна. Держава повинна платити за свої помилки незалежно від того, чи була у діях конкретної особи зла воля. Це вважається актом відновлення справедливості за порушення прав особи.

Справедливе відшкодування – це комплекс заходів, спрямованих на те, щоб максимально повернути людину до того стану, в якому вона була до зіткнення з правоохоронним механізмом.

Якщо через незаконне засудження чи відсторонення від посади особа втратила роботу, держава зобов'язана забезпечити її поновлення на колишній посаді. Якщо ж це неможливо через ліквідацію установи, служба зайнятості має підібрати іншу відповідну роботу. Крім того, обов'язковим є повернення всіх звань та державних нагород, яких людину могли несправедливо позбавити. Це є поверненням доброго імені, яке неможливо купити за гроші.

Проте право на справедливість вимагає і чесності від самої особи. Якщо особа під час слідства навмисно обмовила себе, намагаючись заплутати істину, вона втрачає право на відшкодування. Проте є виняток з правила, якщо така самообмова була зроблена під тиском, через насильство або залякування, право на компенсацію повністю зберігається. Держава не має права використовувати силу для отримання зізнань чи свідчень, а потім ховатися під процесуальними нормами.

Отже відповідь на питання «Чи маю я право на справедливе відшкодування шкоди державою у кримінальному провадженні?» є однозначно позитивною, проте його реалізація на практиці все ще стикається з низкою процесуальних бар'єрів. Справедливість у кримінальному провадженні досягається не лише через покарання винних, а й через здатність держави визнавати власні помилки та компенсувати їх. Розбудова ефективної системи відшкодування має стати пріоритетом для зміцнення довіри суспільства до правоохоронної та судової систем. Адже людина – це не просто «гвинтик» у системі, а особистість, чие життя, здоров'я та майно є недоторканими. І така гарантія законодавчо підтверджена.

Правова держава має мужність визнавати свої помилки та компенсувати їх. Справедливість можлива лише тоді, коли за кожну порушену долю держава несе реальну, вагому та повну відповідальність.

Тому так, я маю право на справедливе відшкодування шкоди державою.